

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

«___» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за освітньою програмою «Податкова та митна справа»

на тему «Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності»

Виконавець:

студентка 2 групи 4 курсу ФФБС

Нікуліна Антоніна Миколаївна _____

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Слатвінська Марина Олександрівна _____

/підпис/

ОДЕСА – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.	6
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	6
1.1. Поняття та сутність митно-тарифного регулювання.....	6
1.2. Ретроспектива становлення митно-тарифного регулювання в Україні	13
РОЗДІЛ 2	23
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	23
2.1. Аналіз основних показників митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні	23
2.2. Оцінка впливу митної політики України на економічний розвиток держави	33
2.3 Проблеми та виклики зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану в Україні	43
РОЗДІЛ 3	53
ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	53
3.1. Шляхи оптимізації митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах.....	53
3.2. Зарубіжний досвід організації митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності й можливості його адаптації до українських реалій.....	61
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Сучасна глобалізована економіка вимагає систематичного вивчення та ефективного регулювання зовнішньоекономічної діяльності країни, що є однією з ключових складових національної економічної системи. У контексті цього, митно-тарифне регулювання виступає як важливий інструмент формування економічного простору та забезпечення економічної безпеки держави. Зовнішньоторговельна діяльність сприяє не тільки розвитку економіки, але й має потенційні ризики та виклики, які потребують компетентного регулювання з метою збереження національних інтересів та підтримки сталого розвитку.

Актуальність теми дослідження полягає у висвітленні та аналізі складних взаємодій між країнами на міжнародному ринку, врахуванні сучасних тенденцій у світовій торгівлі та їх впливу на економіку окремих держав. Зміни у світових торговельних стратегіях, нові підходи до укладання міжнародних торговельних угод, а також зростання таємниці та обсягів міжнародних потоків товарів та послуг роблять митно-тарифне регулювання важливим питанням для вивчення та аналізу. Також враховується вплив сучасних геополітичних та економічних подій на зовнішньоекономічну політику країн, що підкреслює актуальність теми у контексті глобальної нестабільності.

Проблеми, пов'язані з розвитком зовнішньоекономічної діяльності та державного управління економікою, переважно теоретичного характеру, були в основному розглянуті науковцями із-за кордону. Такі видатні дослідники, як Т. Мен, А. Монкретьєн, А. Сміт, Д. Рікардо, присвятили свої праці фундаментальним дослідженням цих проблем. Пізніше, концепції, розроблені цими вченими, знайшли подальший розвиток у наукових працях Л. Клейна, В. Леонтьєва, Ф. Модильяні, П. Самуельсона, Е. Хекшера, Б. Оліна та інших дослідників.

Окремі аспекти державного управління в сфері зовнішньоекономічних відносин та митного регулювання та контролю за зовнішньоекономічною

діяльністю в умовах глобалізації відображені в роботах вчених, таких як В. Андрійчук, В. Афанасьєва, В. Бурцев, Г. Гільмутдінова, О. Гончарова, О. Гребельник, О. Кирєєв, Е. Кочетов, А. Кредісов, Н. Кузнецов, В. Ларичев, А. Мерзляк, О. Онищенко, В. Симоненко, Ю. Сурмін, В. Сухарський, С. Хамініч та інші. У їхніх працях розглядаються загальні теоретичні та правові аспекти державного регулювання зовнішньоекономічних відносин або конкретні аспекти практичних проблем митного регулювання та контролю над зовнішньоторговельними операціями.

Мета дипломної роботи полягає у вивченні та аналізі митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності з метою визначення його впливу на економічний розвиток країни, зокрема в контексті впливу на економічний розвиток та конкурентоспроможність держави.

Для досягнення мети дослідження було поставлено та вирішено наступні задачі:

1. Визначення поняття та сутність митно-тарифного регулювання.
2. Історичний огляд становлення митно-тарифного регулювання в Україні.
3. Аналіз основних показників митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
4. Оцінка впливу митної політики України на економічний розвиток держави.
5. Визначення сучасних проблем та викликів митної діяльності в умовах запровадження воєнного стану в Україні.
6. Визначення шляхів оптимізації митно-тарифного регулювання в сучасних умовах.
7. Аналіз зарубіжного досвіду організації митно-тарифного регулювання й можливості його адаптації в національну митну політику.

Об'єктом дослідження є митно-тарифне регулювання в зовнішньоекономічній діяльності країни.

Предметом дослідження є механізми та інструменти митно-тарифного регулювання, включаючи структуру мит, тарифів, квот, а також їх вплив на обсяги та структуру зовнішньої торгівлі.

Методи дослідження: Аналіз літературних джерел, статистичний аналіз, порівняльний аналіз, експериментальні дослідження.

У ході дослідження використовувались законодавчі акти України, розпорядження Кабінету Міністрів та укази Президента щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності, міжнародних економічних угод, а також нормативні документи ГАТТ/СОТ. Під час розробки дипломної роботи було проведено аналіз та узагальнення теоретичних концепцій, представлених у монографіях та наукових публікаціях вітчизняних та зарубіжних економістів, що стосуються предмету дослідження.

Інформаційною базою для роботи послужили статистичні дані від Міністерства доходів і зборів, Державної служби статистики та Міністерства фінансів України, а також офіційні звіти та аналітичні публікації провідних міжнародних економічних організацій.

Науковий внесок дослідження полягає в систематизації теоретичних підходів до аналізу митно-тарифного регулювання, дослідженні практичних аспектів сплати митних платежів та визначенні їхньої фіскальної важливості.

Структура роботи складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

У сучасному світі, де країни постійно конкурують за своє місце у міжнародному економічному просторі, держави активно використовують економічні механізми для досягнення своїх стратегічних цілей. Україна, яка прагне зайняти своє заслужене місце у міжнародному поділі праці, приділяє особливу увагу державному регулюванню зовнішньої торгівлі, використовуючи різні економічні важелі, серед яких важливим є митно-тарифне регулювання.

1. Митно-тарифне регулювання - це система правил, норм, інструментів та процедур, що застосовуються державами для контролю та регулювання перетину кордону товарів і послуг, а також встановлення тарифів на їх ввезення та вивезення. Основною метою митно-тарифного регулювання є захист економіки держави, забезпечення конкурентних умов для внутрішніх виробників і споживачів, а також контроль за обсягами і складом зовнішньої торгівлі.

Сутність митно-тарифного регулювання полягає в тому, що воно визначає правила, за якими здійснюється обмін товарами і послугами між країнами. Це включає в себе встановлення митних ставок, квот на імпорт і експорт, а також інші обмежувальні заходи. Крім того, митно-тарифне регулювання включає в себе процедури оформлення документів, що супроводжують міжнародну торгівлю, і контроль за дотриманням митних правил і законів. У сучасних умовах, зі зростанням глобалізації, митно-тарифне регулювання відіграє значущу роль у формуванні економічної політики держави та її позиціонуванні на світовому ринку.

2. Історія митно-тарифного регулювання в Україні має глибокі корені, що сягають періоду формування самостійної державності. У середньовіччі Українська держава вела активну зовнішньоекономічну діяльність, яка базувалася на встановленні митних зборів на ввезені і вивезені товари. Однак, з розвитком відносин між українськими землями та сусідніми країнами, митна політика підпорядковувалася часто зовнішньополітичним інтересам.

Після отримання незалежності в 1991 році, Україна визнала необхідність створення власної митної служби та розробки відповідного законодавства. Реформи в цій сфері були проведені згідно з вимогами міжнародних організацій, які прагнули забезпечити транспарентність та ефективність митного контролю. Впровадження сучасних принципів митно-тарифного регулювання стало важливим етапом у становленні економічної системи України та її інтеграції до світового економічного простору.

3. Аналіз основних показників митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні відображає складну динаміку та взаємозв'язок із загальними тенденціями економічного розвитку країни. У періоди змін у тарифних ставках чи митних процедурах спостерігаються значні коливання у зовнішньоекономічних показниках, таких як обсяги імпорту та експорту, структура зовнішньої торгівлі, та інші.

Наприклад, впровадження нових митних тарифів може вплинути на конкурентоспроможність вітчизняних виробників на зовнішніх ринках, що відобразиться у збільшенні чи зменшенні експортних обсягів. Також, зміни у митних правилах можуть вплинути на розвиток певних галузей економіки, залежно від їхньої залученості до зовнішньої торгівлі та взаємозалежності з іншими країнами. Тому аналіз митно-тарифного регулювання має велике значення для розуміння та прогнозування розвитку зовнішньоекономічних процесів в Україні.

4. Оцінка впливу митної політики України на економічний розвиток держави є складним завданням, яке вимагає комплексного аналізу різноманітних факторів. Взаємодія митної політики з іншими галузями економіки, такими як промисловість, сільське господарство, та послуги, визначає загальний вплив на економічний розвиток.

Зокрема, раціональна митна політика може сприяти зростанню виробництва та експорту високотехнологічних товарів, що мають високу додану вартість, тим самим стимулюючи інноваційні процеси та підвищення продуктивності. Однак необхідно також уникати перекручень у митному регулюванні, що можуть

призвести до захисту вітчизняного виробника за рахунок зниження конкурентоспроможності та обмеження вибору споживачів, що може ускладнити інтеграцію національної економіки в світовий ринок та загалом спричинити втрати для економічного розвитку.⁵ Визначення сучасних проблем та викликів митної діяльності в умовах запровадження воєнного стану в Україні.

6. Визначення шляхів оптимізації митно-тарифного регулювання в сучасних умовах вимагає комплексного підходу та урахування внутрішніх і зовнішніх факторів. Одним із ключових напрямків може бути посилення співпраці з міжнародними партнерами для узгодження та спрощення митних процедур, що сприятиме збільшенню обсягів міжнародної торгівлі та підвищенню ефективності митного контролю.

Крім того, важливо розвивати та впроваджувати сучасні технології в митну сферу, такі як електронне декларування та митні системи автоматизації, що дозволить зменшити адміністративні бар'єри, спростити процедури та знизити ризики корупції. Такий підхід сприятиме покращенню бізнес-клімату, залученню іноземних інвестицій та загалом сприятиме стимулюванню економічного зростання в Україні.

7. Аналіз зарубіжного досвіду організації митно-тарифного регулювання є важливою складовою розробки ефективної національної митної політики. Імплементация кращих практик та міжнародних стандартів може сприяти підвищенню прозорості, прозорості та ефективності митного управління. Наприклад, деякі країни успішно впровадили одноступеневе митне оформлення для спрощення та прискорення митних процедур, що дозволяє значно зменшити час та витрати на перетин кордону.

Залучення кращих практик може бути важливим етапом у реформуванні митної системи України, забезпечуючи її відповідність міжнародним стандартам та вимогам. Проте варто враховувати особливості та контекст кожної країни, адаптуючи імплементацию зарубіжного досвіду до внутрішніх потреб та умов

України, щоб забезпечити оптимальний результат і врахувати специфіку національної економіки та правової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Про Митний тариф України» Закон України від 05.04.2001 № 2371-III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2371-14>.
2. «Про Митний тариф України» Закон України від 19.09.2013 р., №584XVIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/58418>.
3. Адамів М. Є., Горбаль Н. І., Коць І. І. Роль митної системи у забезпеченні конкурентоспроможності ЄС в умовах сталого розвитку. Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. 2021. Vol. 3, numb. 2. С. 272-279.
4. Адамів М. Є., Левочко Д. Є. Ключові тенденції розвитку митних систем в умовах глобалізації та європейської інтеграції. Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. 2020. Vol. 2, numb. 2. С. 109-118.
5. Бурзан О.П., Ситник Н.С. Аналіз ефективності процедур митного контролю. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. С. 115-118.
6. Величко К.Ю., Носач Л.Л., Печенка О.І. Особливості митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах євроінтеграційного спрямування. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2019. Вип. 1. С. 109-122.
7. Войцешук А. Д. Митний простір України: глобальні виклики та ризики : моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 438 с.
8. Годованець О.В. Концептуальні основи функціонування системи управління ризиками митного контролю в Україні. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2015. С. 222-227.
9. Годяк А. І. Митне право України: навч. посібн. Львів: СПОЛОМ, 2017. 308 с.
10. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. Посібник. Київ: Центр навчальної літератури. 2015. с. 25

11. Гуцул І. Митна політика та її вплив на зовнішньоекономічну діяльність. Світ фінансів. 2016. Вип. 2. С. 67.
12. Гуцул І.А. Митна політика у фіскальному просторі України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 10. С. 232-234.
13. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/>.
14. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
15. Дерманська Л.В. Оцінка фіскальної ефективності митної політики України. Економіка та суспільство, No38, 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-25>
16. Додін Є.В. Міжнародне співробітництво з питань митної справи: навч. посібн. Львів: Галицька видавнича спілка, 2016. –176 с.
17. Дубик В.Я. Дослідження ефективності виконання бюджетних завдань митними інституціями В. Я. Дубик, С. А. Грицак. Молодий вчений. 2019. No 11. С. 486-490.
18. Дяченко Т. О. Особливості митно-тарифного регулювання України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 125 (частина І). 2015. С.129-137.
19. Жорін Ф.Л. Сучасна митна політика України: навчальний посібник.: Магістр–XXI ст., 2016. 176 с.
20. Завдання зберегти ДМС як одну з основ незалежності країни —виконане. URL: <http://www.golos.com.ua/article/361678>
21. Закон України - Про Єдиний митний тариф від 05.02.1992 No 2097-XII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2097-12>.
22. Закон України «Про внесення зміни до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, що використовуються для забезпечення зберігання зернових та/або олійних культур» No 2445-IX від 27.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2445-20#Text>

23. Закон України «Про державну службу» No 889-VIII від 10.12.2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
24. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» No 222-VIII від 02.03.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
25. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» No 389-VIII від 12.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
26. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на 2021 рік та покладених на неї завдань. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>
27. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2017 р. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/imce/layout_16_02_fmал.pdf.
28. Касперович Ю.В. Фіскальна безпека держави в умовах гібридної війни: аналітична доповідь. Київ: Фенікс, 2019. 128 с.
29. Керівні принципи для митної справи в Україні. К.: Бізнес центр «Горизонт Парк». 2020. 37 с.
30. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>.
31. Митне право: конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної форми навчання / уклад. Н.Ю. Щербюк. Луцьк: Луцький НТУ, 2017. 311 с.
32. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2012. No 44-45, No 46-47, No 48.
33. Митний режим імпорту URL: <https://business-garant.com.ua/uk/import.html>.
34. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Науменко В.П. URL: <http://readbookz.com/pbooks/book15/ua/chapter888/>.
35. Мороз С.В. Роль та проблеми імпорту в економіці України. Вісник Хмельницького національного університету. 2017. No2. Том 1. С.48-52.

- 36.Протягом 2022 року Держмитслужба перерахувала до Державного бюджету України 300,8 млрд грн митних платежів.
[URL:https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/protiagom-2022-roku-derzhmitsluzhba-pererakhuvala-do-derzhavnogo-biudzhetu-ukrayini-3008-mlrd-grn-mitnikh-platezhiv-1046](https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/protiagom-2022-roku-derzhmitsluzhba-pererakhuvala-do-derzhavnogo-biudzhetu-ukrayini-3008-mlrd-grn-mitnikh-platezhiv-1046)
- 37.Статистика митниці. URL:<https://customs.gov.ua/>
- 38.Титар І.О. Імідж України в контексті асоціації з Європейським Союзом. Економіка України. 2016. No 6. С. 76 – 86.
- 39.Lepikhov A. The world enters a new era of risk: an overview of SIPRI research. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/svit-vkhodyt-u-novu-eru-ryzykiv-ohlyad-doslidzhennya-sipri>.
- 40.Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Ministry of Statistics: 93% of small and medium-sized businesses of Ukraine help the state win the war. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-93-malogo-ta-serednogo-biznesu-ukrayini-dopomagaye-derzhavi-peremogti-u-vijni>.
- 41.National Institute for strategic studies. Foreign trade in goods of Ukraine in January-May 2022. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-tovaramy-ukrayiny-u-sichni-travni-2022>.
- 42.Єгоров О. Б. Митна економіка (Україна – СОТ – ЄС): посібн. Одеса: Плаксе зат, 2005. 226 с.
- 43.Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
- 44.Чудновець І.В. Митно-тарифне регулювання імпорту м'яса в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 «економіка та управління національним господарством». К., 2010. 20 с.
- 45.Баженова, О., & Демиденко, Л. Митно-тарифні інструменти регулювання діяльності імпортерів тютюнових виробів та замінників тютюну. Проблеми і перспективи економіки та управління, 2023. (1 (33), 66–74.
[https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1\(33\)-66-74](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1(33)-66-74)

- 46.Скрипник С. В.. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. No 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-47>.
- 47.Каліна І.І., Палій С.А., Шуляр Н.М. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств у системі митно-тарифного регулювання. Економіка та управління підприємствами. 2023. №1(69). DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/68-5>